

Het was schrede voor schrede, met onverbiddelijke drijkracht afdalen in de diepten van jammer en ellende, en tegelijk bij dat afdalen tot op den bodem toe al dien jammer en die ellende, die hem wachtte, klaarkijk voor zich zien.

De smarte des doods heeft den Man van smarten verzeld al de dagen zijns levens. En hoe het ook soms scheen, alsof een vriendelijke zonnestraal op zijn levenspad viel, en menselijke vreugde hem omringde, altoos hing voor zijn aldoorringend oog over heel zijn aanzien en bestaan dat somber vloers van den doem en den vloek dien hij op zich had genomen, en van het vreeslijk lijden dat kwam!

Niets zou komen, dan wat Gods raad te voren bepaald had. Maar ook al wat in dien raad te voren bepaald was, stond klaar voor zijn bewustzijn.

En als zijn jongeren nog aan geen lijden denken, en nog spreken durven van een troon te Jeruzalem en van twaalf tronen in de stad Davids voor hen, is het Jezus zelf, die hen in zijn lijden moet inbrengen, en het hun aanzet, hoe hij moet overgeleverd worden, en veel moet lijden, en moet gekruisigd worden, altoos dat heilige moeten, omdat Gods raad het zoo bepaalt.

En als Simon Jona's zoon dat dan schriklijk vindt, en uitroept: »Heere, dat zal geen zins geschieden!«, dan is dat voor Jezus een woord alsof Satan het geluisterd had.

Hoe, het was al te voren bepaald! En gij, Simon Jona's zoon, gij zegt, dat het geen zins moet geschieden!

Er lag in dat te voren bepaald zijn iets zoo onuitspreklijk tragisch!

Ontkomen was er niet aan. Ook al worstelde Jezus zijn levenlang, ook al bezweek hij in niet één verzoeking, ook al volvoerde hij het schoon program van Psalm 40: »Zie ik kom om uwen wil te doen.« Dat alles baatte niets en kon niets waten. Het was een doem waar geen ontkenen aan was. Want immers, juist dat doen van den wil des Vaders hield allerleest en allermeest het drinken van dien drinkbeker der smarte in.

Er zou geen druppel bijkomen. Maar ook er mocht geen druppel af.

God zelf had dien beker gemengd. Had met oneindig erbarmen tevoren bepaald in zijn raad alle druppelen die in dien drinkbeker der smarte moesten worden ingedruppen. En zoals God dien gevuld had, zoo stond die beker daar. En Immanuel had gesproken: Ik zal hem drinken tot de heffe toe. En toen is hij op aarde gekomen, en heeft levenslang dien beker in het gezicht gehad. Tot het eindelijk aan Gethisemane toe kwam.

En toen beelde en siddere zijn ziele. Die schriklijke drinkbeker! God, moet het? Kan hij voorbijgaan! Maar neen, die drinkbeker ging niet voorbij. Hij bleef daar voor hem staan op het pad, waar hij langs moest. De beker boord. En toen bad Jezus: Niet mijn wil, uw wil geschiede. Uw raad, naar al wat Gij te voren hebt bepaald!

En toen dronk Jezus dien beker met behoedzaamheid. Er mocht ook achteloos geen druppel ter aarde vallen.

Vandaar zijn uitroep aan het kruis: »Het is volbracht!« Vandaar gedurig dat anteekeken, dat hij ook dit, en ook dat weer lijden moest, opdat de Schrift zou vervuld worden. Ja, dat er ten slotte staat: »Opdat de Schrift vervuld zou worden, liep Jezus.« »Mij dorst!« En als eindelijk geheel het program des lijdens is ten uitvoer gelegd, dan staat er: »Jezus, wetende nu dat het alles vervuld was, riep: Het is volbracht!«

Al wat te voren bepaald was, was ook te voren door de profeten in het lijdensprogram ingedragen. En daarom is het één gedachte, en dat de Schrift moest vervuld worden, en dat het al geschieden moest, wat te voren was bepaald!

Te voren bepaald! Maar daarom bepaald niet naar wilkeur. Neen, het was bepaald in den raad des Heeren, en al deze raad is wijsheid, gelouterd zevenmaal.

En daarom dat »te voren bepaald!« het heeft een nóg dieper zin dan dat de Schrift moest vervuld worden, want het zegt ook dat Gods gerechtigheid moest vervuld worden.

Gods recht was geschonden. Gods recht eischte voldoening. En het is uit dat geschonden recht, dat het in is gedragen in den raad des Heeren. En dat naar recht in dien raad bepaald was, dat heeft Immanuel om ons onze gerechtigheid te hergeven, geleiden in onze plaats.

En zoo werd uit het ongetrooste hier toch de troost ook voor Immanuel geboren.

Hij wist dat er niets al kon. Geen sluis hield de bange toekomst voor hem verborgen. Hij heeft niet maar enkele dagen op den dood gezeten, maar als ware het levenslang op den dood geleefd.

Dat was het troosteloze voor den ongetrooste. Maar toch bloeit er aan dien stengel van Gods raad, waarin alles te voren bepaald was, ook weer een bloem van stille verzoeking.

Het was alles bepaald, maar had dan ook zijn paal en perk. Er kon niet af, maar ook niet bij. Geen Sanhedrin of Herodes, geen ruw soldaat of lasterd priester kon de mate zijns lijdens verhoogen. Ook aan deze zee van jammeren had de Heere een perk gesteld, die haar wateren niet overschrijden zonden.

Meer nog, in dat »te voren bepaald!« en »bepaald naar het recht!« lag het aet der ontferming.

Want een recht waaraan voldaan wordt, laat los, laat vrij uit. En bij elke smart, die Jezus in het wringen van den angst zijner ziel leed, hoorde hij het losspringen van een kluis, die weer een zijner verkoren vrijmaakte. Het was bij elk dieper duiken in den stroom van jammer, een luider jubelen van het lied der verlossing, wien het leven toekwam uit de vergieting van zijn bloed.

Kortom, juist om dat »te voren bepaald!« was het niet een vallen in de macht van het lijden, in den kuil van de smart, in de banden der doodelijke ellende, maar bleef het altoos een vallen in de hand des Heeren, al hield ook die hand des Heeren den vreeslijksten drinkbeker voor hem omklemd.

En zoo ontstuit zich in dit diepe woord tevens een gemeenschap tusschen zijn lijden en het uwe, tusschen het kruis dat hij voor u heeft getorst, en het kruis dat gij hem vrolijk volgende moogt nadragen.

Want immers, ook in dat kruis geldt het: Geen wilkeur, maar te voren bepaald. Niet in menschenmacht, maar in de hand des Heeren gevallen. Naar al wat te voren is bepaald.

o, Wist ge dat niet; ging het als op het on-

zekere: en loerde van alle zijden een geheimzinnige macht ten verdere op u, waar zou uw vrede zijn, en waar zoudt ge u bergen?

Maar nu ge weet, nu ge behjdt, dat ook aan Gods kind geen haer van het hoofd kan gekrenkt, of het moet te voren bepaald zijn, nu heft ge weer met geestdrift, met hope in uw God, het hoofd naar boven.

Want nu heeft ook dit uw lijden eens een eind en perk.

Een perk, dat niet overschreden zal worden.

Wel u, zoo ge tot aan dat perk uw kruis moogt dragen, zijnde op uw Heer.

KUYPER.

Amsterdam 30 Maart.

De houding onzer broederen, die nog onder de Synodale Hierarchie bleven, vervult ons wel enigszins met bezorgheid.

Tot nu toe zijn twee pogingen hunner zijds gewaagd, om positie te nemen, de eene door Dr. Hoedemaker, de andere door Dr. Van Ronkel.

Reeds terstond na het Kerkelijk Congres in Januari des vorigen jaars te Amsterdam gehouden, achtte Dr. Hoedemaker het oogenblik gekomen, om het initiatief te nemen tot een tweede Congres, dat hij naar Utrecht saamriep.

Gelijk men weet, kwam hier niets van. Er spookten onder de saamgekomen allerlei geesten. Er ontbrak leiding. De zaak was niet voorbereid. En hoe men het ook de eerste weken zocht te bemantelen, al spoedig bleek dat het ongunstig bericht waarheid had gesproken. De zaak liep in het riet en te niet.

Nu weer trad Dr. Van Ronkel op met een soortgelijk plan, maar voorzichtig aangelegd.

Ook hier zou een viugschrift de heraut voor een samenkomst der broederen zijn; maar voor die vergadering zelve werd nog geen dag en uur bepaald.

Om geen Poolischen rijksdag te krijgen werd links en rechts een zoo flinke lijn getrokken, dat men wist wat men aan elkaar had.

En ook er sprak een toon van beslistheid in. Er moest verzet komen, en dat verzet worden georganiseerd.

Evenwel, er stonden, gelijk we reeds vroeger opmerkten, drie puntjes in zijn boelske, en door die drie puntjes bleef het een afijn.

Hij zou zoo maar eenige kleine dingen doen, als b.v. eerst heel de Synode op zij zetten, en dan heel de organisatie veranderen.... en dan....; maar staken we onze opsomming!

Vriend en vijand heeft het Dr. Van Ronkel terstond toegevoegd: Van tweeën één, of op zulk een program moet een breken volgen, of als ge niet breken wilt is het een recept voor verslinderde pillen, te slikken al uw leven lang.

En immers dat liep uit op volksmisleiding. Men hoort er dan verder ook niets van. Doch hoe nu?

Doet dan nu niemand iets?

Uit Leiden hoorde men onlangs, dat op een naburig dorp weer een honderdtal Modernen zijn aangenomen. Schrijft Leiden's kerkeraad die nu op attestatie van dat dorp in?

Zoo neen, dan volgt afzetting, evengoed als te Amsterdam.

Zoo ja, hoe kunt ge dan zeggen dat de Synodale Hierarchie u niet dwingt om te doen wat Gods Woord u verbiedt?

Gij zijt drager van het ambt. Gij hebt te waken voor de heiligheden des Heeren. Gij moet waken van het heilig Avondmaal, wie in leer of leven zich misgaan.

Nu zijn er hier honderd, van wie gij weet dat ze Modern zijn.

Gij zoudt ze dan ook afwijzen.

Maar nu komen ze de achterdeur door Vos binnen, en gij schikt wat op, en ze zetten zich naast u aan 's Heeren tafel.

En dat met uw wetenschap; en terwijl gij het verhinderen moest; alsoo op uw verantwoording.

Dit zijn veege teekenen.

Want let wel, men is zoo bang en benauwd geworden, dat men er zelfs niet meer tegen kikt. Geen mensch doet zijn mond meer open. Men laat alles maar gaan.

Reken daar nu bij, dat vele onzer broederen, die vroeger zeer ernstig oordeelden over de verwoesting door de Ethische richting in de gemeente aangericht, thans met de Ethischen één lijn trekken en broederlijk op en neer gaan.

Houd in het oog, dat de Ethischen meer dan ooit op goeden voet met de Modernen kwamen.

Ge weet, een hunner bezocht reeds een Modern theologisch gezelschap!

En ge vernamt het ook wel, hoe tal van Ethische en Irenische predikanten, tot zelfs Neo-Kohlbruggianen, bij de jongste politieke stembus geijverd hebben voor de Liberalisten met een ijver zooals ze het vroeger nimmer deden voor de mannen van Groen!

En ons dunkt, zoo ge deze verschijnselen saamvat, voelt ge toch hoe glibberig het pad naar onlaag heit.

Men zinkt in. Men durft niet meer. Men schikt zich in den toestand.

En als gevraagd wordt: »Waar is uw ijver voor het huis des Heeren?« antwoordt een bijna gesmoorde stem van binnen: »Die is er geweest.«

Toen we onlangs het geschrift van Dr. Kleyn ter sprake brachten, door hem onder den titel: »Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeente« in het licht gezonden, trokken we ons oordeel hierover saam in de één gedachte, dat ons dit werk een nieuwe ketterij in het leerstuk der Kerk brengt.

We deden dit met opzet.

Over de duizend en één feiten uit onze vaderlandsche kerkgeschiedenis, die op het

hangend geschil licht kunnen werpen, zal nog lange dagen vóór en tegen geplikt kunnen worden. Tot voor korte jaren lag het terrein, waarin thans gedolven werd, nog geheel braak. En eerst na verloop van eenigen tijd zal met zekerheid zijn uit te maken, hoe het geheel dezer historische verschijnselen zich voordoet.

Doch gesteld ook al, dat men vroeger met het verzamelen der feiten gereed kwam, ook dan nog hangt het antwoord op zijn vragen, dat men aan die feiten ontlokt, voor zulk een aanmerkelijk deel af van den geest en den zin die den vrager bezielt.

Op blz. 9 van dit zijn geschrift zegt Dr. Kleyn, dat er dusver nog zeer weinig over Kerkverband geschreven is, en voegt er dan bij: »De arbeid van Dr. Rutgers: Het Kerkverband, alsook het boek dat aanteekening heeft verschaft tot dit geschrift, kunnen om licht begrijpelijke redenen niet geacht worden onbevooroordeeld wetenschappelijke onderzoekingen te zijn.«

Indien men de uitdrukking »onbevooroordeeld« in strengen zin neemt, is dit zeer zeker waar. Dr. Rutgers stond niet neutraal tegenover zijn onderwerp.

Doch natuurlijk Dr. Kleyn evenmin.

Ook van zijn geschrift mag en moet dus, zelfs in nog hogere mate, geoordeeld, »dat het niet geacht mag worden een onbevooroordeeld wetenschappelijk onderzoeking te zijn.« In nog hooger mate, zeggen we, omdat *ceteris paribus* een schrijver op jeugdiger leeftijd zich gemeenlijk nog sterker door zijn sympathieën beheerschen laat, dan een schrijver die de halve eeuw achter den rug heeft.

En dat Dr. Kleyn hierop geen uitzondering maakt, ja, zelfs in bijzondere mate zich soms door passie laat meeslepen, toont wel de geprikkeldheid van toen die zich ook nu weer bij hem verraadt, zoodra hij de namen van de heeren De Savornin Lohman of Rutgers ook maar noemt.

Aan allerlei scheefheid van oordeel en onjuiste schifting zal deswege, ook al zijn de feiten eenmaal beter dan dusver geconstateerd, nog wel in langen tijd geen ontkenen zijn. De een zal voor *regel* aanzien, wat in het oog des anderen slechts *uitzondering* was. Het normale en abnormale zal uit dien hoofde telkens anders ingedeeld, en wat nog verder van de wijs brengt, uit geheel andere beginselen afgeleid en naar geheel andere motieven verklaard worden.

We duiden het daarom noch aan Dr. Rutgers noch aan Dr. Kleyn euvel, dat ze nu reeds hun conclusien namen en ons een stelsel aanboden; maar kunnen ons als weekblad niet mengen in den strijd over het historisch bewijs.

Slechts zóóveel verschil zien we tusschen beiden, dat Dr. Rutgers een stelsel biedt, dat sinds Voetius schreef aan alle Gereformeerden gemeen was, en dat hij dus volstaan kan, met op enkele notoire feiten te wijzen; maar dat Dr. Kleyn optreedt met een stelsel, dat allen indruk maakt van nu pas uit de behoefte van het oogenblik geboren te zijn, en er deswege op uit, om zich door breed betoog als historisch te legitimeeren.

Een indruk, veel versterkt door het onloochenbare feit, dat de Modernen, de Groeningharen, de Ethischen en de Neo-Kohlbruggianen tegen het stelsel van Dr. Rutgers vuur en vlam spuwen, maar met het stelsel van Dr. Kleyn om 't zeest ingenomen zijn. Weet men toch wat heftigen tegenstand het Gereformeerde stelsel van kerkrecht eertijds bij alle ongeloofige, halfgeloofige en sektarische geesten verwekt heeft, en hoort men thans het luide handgeklap waarmee allerlei ongeloofigen en dwaalgeesten Dr. Kleyns stelsel toejuichen, dan zou men reeds hieruit kunnen afleiden, dat Dr. Kleyns voorstelling van zaken het oude Gereformeerde stelsel niet kan zijn.

En dit nu werd ons ten volle bevestigd, toen we, den theologischen bodem van het door hem opgetrokken gebouw bloot wollende, aanstonds stuitten op een zeer stellige ketterij, die we thans niet een enkel woord willen toelichten.

Dr. Kleyns opent zijne »Inleiding« met het begrip »Kerk«, gelijk hij dit verstaat en in zijn geschrift bezigen gaat, breder te definiëren.

Hij begint daartoe met de Kerk te omschrijven in haar onzichtbaar wezen, en noemt ze alsdan »een geestelijk Lichaam onzichtbaar voor het stofelijk oog, omvattende allen die in Christus hebben geloofd, nog gelooven of ooit zullen gelooven«, er bij voegend: »Het verband dat in deze Kerk bestaat is van geheel geestelijken aard, de gemeenschap der heiligen, verbonden door den band des Heiligen Geestes.«

Hoewel nu tegen meer dan één uitdrukking in deze omschrijving ernstige bedenking rijst, laten we dit glippen. Ons is genoeg, dat ook voor Dr. Kleyn de Kerk in geestelijken zin het mystieke Lichaam van Christus is, en dat leden van dit lichaam, reeds actu of noch slechts potentieel, zijn allen die de eeuwige zaligheid beërven.

Het uitgangspunt is dus juist; maar, en hier ligt de cardinale fout, dit uitgangspunt wordt reeds in den 6en regel van de Inleiding voorgoed losgelaten, als het heet: »Het is ons doel niet de Kerk als zoodanig te bespreken.«

Nu toch overgaande tot de kerk als zichtbare verschijning, onderscheidt hij nogmaals tusschen de zichtbare Kerk in *ideelen* zin en de zichtbare Kerk gelijk ze zich *feitelijk* voordoet, en als definitie van deze laatste, d. i. van de Kerk waar Dr. Kleyn van handelen gaat, ontvingen we nu deze zonderlinge en geheel ongeestelijke definitie: »Als wij (Dr. Kleyn) dus aan de Kerk denken, stellen wij ons een lichaam voor, dat bestaat in eenig land, dat een zekere organisatie heeft, dat bepaalde rechten heeft of van zulke rechten is uitgesloten, dat aanspraak op geen aanspraak heeft op de bescherming der Overheid, dat rechtsper-

soonlijkheid besit of mist ten opzichte van het verkrijgen van goederen.«

Resultaat waarvan is, dat nu feitelijk de samenhang tusschen het *wezen* der Kerk (het lichaam van Christus) en dat wat Dr. Kleyn »Kerk« noemt geheel verbroken ligt, en hij nu voorts handelen gaat over iets, dat geen belang meer inboezemt aan de Christelijke conscientie.

De Kerk is door Christus op aarde geplant, als een teken dat weersproken moest worden. Niet als een normaal verschijnsel onder de verschijnselen die uit de wereld zijn, maar als een macht die de wereld bestrijdt en weersprekt.

Hieruit volgt tweeledig. Vooreerst dat de Kerk haar levenswet en levensdrang van Boven heeft; niet uit de wereld. Maar ook, ten tweede, dat de wereld haar het leven naar dien drang en volgens die wet gedurig bemoeit, soms geheel belet.

Uit deze innerlijke tegenstrijdigheid is al de woeling en gisting ontstaan, waaraan we de Kerk in den loop der eeuwen ten spelbal zien strekken.

Het is altoos eenzijdig deze levensdrang van Boven, die naar de levenswet des Geestes, tegen die belemmeringen der wereld inperst, ze ten slotte verbreekt en er over triomfeert.

Maar ook altoos weer de macht der wereld, die uit wrake over dezen triomf haar krachten verdubbelt, om nogmaals de Kerk aan te vallen of inwendig te ondermijnen.

Deze strijd komt uit in aller hart. Komt uit in de bediening van elk ambt. Treedt aan het licht in elke ketterij of alval. En bepaalt eveneens de kerkrechtelijke en staatsrechtelijke regelingen, die voor het leven der Kerk gemaakt worden.

Zeer natuurlijk is het derhalve, dat de wereld, dat de wederpartijder, dat de staatsmacht, dat de publieke opinie, zoodra ze in zulk een geschil een woord meesprekt, terstond de Kerk als Lichaam van Christus op non-activiteit stelt, en van niets hooren wil dan van de Kerk, gelijk ze in dit of dat bepaalde land, in die en die organisatie, onder het genot van die en die bepaalde rechten en onder die en die welomschrevene verhouding tot de Overheid bestaat.

Immers brengt ge op dat terrein maar eenmaal den strijd over, dan zijt ge zeker, dat de wereld het wint en de Kerk het onderspit delft. De levensdrang die van Boven is en de levenswet des Geestes houden dan op mee te spreken. En het motief voor het kerkelijk leven komt niet meer uit den Christus, maar uit het ijzeren tralie der rechtverhoudingen, waarachter de wereld haar oplooft.

Maar roeping van elk Christen, met name van elk godgeleerde, is het dan ook, om tegenover dat onheil Conservatie, waarin de wereld het leven der Kerk verstikken wil, haar vrijheid in Christus uit te roepen, en steeds op haar geestelijk wezen als Lichaam van Christus, op haar levenswet die ze van haar Koning ontving, en op den levensdrang van Boven, waaraan ze moet gehoorzamen, zoo volhardend en volstandig te wijzen, tot ten laatste de Overheid haar recht doet, of althans het niet doen van recht rechtsakten blijve voor het bewustzijn der Kerk.

En wat doet nu Dr. Kleyn?

Spreekt hij het woord, dat bij zulk een strijd op de lippen van den godgeleerde voegt; of wel geeft hij redenen uit, gelijk ze te verwachten waren van ongeestelijke rechtkundigen?

Zijn bovenaangeduide definitie geeft, op die vraag het antwoord.

Hongers *pro memoria* wordt even met 5 regels het wezen van de Kerk, als het Lichaam van Christus uitgetrokken. Dan volgt er: »Ons doel is niet de Kerk als zoodanig te bespreken«, en nog op de eerste bladzijde staan we voor het Kerkbegrip dat ganschelijk gesecculariseerd is, en waarbij enkel sprake komt van wat plaats grijpt in de rechtspraak van den Staat.

Welnu, is het antwoord van den ongeloofigen jurist hierop: »Dat is precies wat wij juristen altoos beweerd hebben. Wij hebben ook altoos gezegd, dat we niets met die geloofstormen of geestelijke onderscheidingen te maken hadden, en dat wij ons alleen hadden te houden aan wat de Staat zelf in zijn wetten of besluiten van de Kerk geboekt had! Zoo hebben wij het altoos gezegd. En zie, nu komt Dr. Kleyn ons gelijk geven!«

En dat is ook zoo.

En daarin ligt het spijtige van dit boek. De profetische toon is er in verstompt, en de Kerk van Christus ligt er als een mummie in de windselen van reglementen en statuten, tot elke levensbeweging onbekwaam.

Niet, dit versta men wel, alsof Dr. Kleyn voor zich zelf daarom van een hogere beschouwing der Kerk afsiet.

Verre vandaar.

Hij ziet zeer goed in, en erkent ook, dat er soms zelfs *verzet* noodig is; ja dat de Kerk in haar reglementen en statuten geheel gesmoord kan worden; maar dan kent hij geen anderen uitweg, dan dat men in den reformatischen weg *er uit ga*, als lidmaat van Christus?

Van Christus? Neen. Van de ware Kerk? Ook dat niet. Neen, maar als *lidmaat der ware religie*. Het staat er zoo letterlijk op blz. 9.

Men kan wel bijna zeker zeggen, dat ieder ander hier zoo geschreven hebben: »lidmaat der ware Kerk«. Want lidmaat van *een religie*, wat is dat? En hoe is deze uitdrukking ooit anders dan elliptisch voor »lidmaat van de Kerk, waarin de ware religie beleiden wordt« gebezigd?

En toch Dr. Kleyn moest: »lidmaat van de ware religie« schrijven.

Lidmaat der ware Kerk paste in zijn stelsel niet.

Het had er mee omver geleigen.

En daarom nu spraken we van *ketterij*. Ketterij immers is aanwezig zoodra eenig stuk der waarheid verworden wordt naar den eisch der wereld. En juist dit greep hier plaats.

De Kerk, gelijk Dr. Kleyn ons die voorstelt, is ontzield. Haar wezen is los van haar verschijning gemaakt. En die verschijning wordt afgeteerd, niet naar wat ze van zichzelf praetendeert en oordeelt, maar naar hetgeen de Overheid haar gunt en toelaat te zijn.

De vraag is opgeworpen, waarom op de eerlang te houden Conferentie ook de Synodale Deputaten niet als particuliere personen konden verschijnen.

De vraag werd uit belangstelling gedaan, en met het doel om den goeden loop en allop van deze Conferentie te bevorderen. Het kan daarom zijn nut hebben, haar te beantwoorden.

En dan zal men ons al aanstonds toestemmen, dat zulk een conferentie van eenigen omvang een zaak is, die aansienlijke offers vergt van tijd, kracht en geld, en deswege niet *zoo maar eens* kan gehouden worden op het initiatief van A of B.

Er moet, zal men tot het brengen van zulke offers overgaan, een voldoende motief, een genoegzame beweegreden, een redelijke oorzaak aanwezig zijn. Anders geeft toch niemand aan zulk een oproeping gehoor.

En nu is het volkomen waar, dat dit motief, deze beweegreden geheel dezelfde blijft, hetzij dat de Deputaten van het Synodaal Convent, hetzij dat de H.H. Rutgers c. s. saamroepen; maar *waarom?*

Eenvoudig hierom, omdat de belanghebbers nu eenmaal toch weten, dat de H.H. Rutgers c. s. zich niet de zaak der kerkelijke vereeniging van alle Gereformeerden sinds geruimen tijd bezig houden; toch weten dat tot deze bemoeiing niet op eigen initiatief, maar op last van het Synodaal Convent overgingen; toch weten, dat ze over deze aangelegenheid reeds herhaaldelijk met erbaren en kundige mannen uit de Christ. Geref. kerken van gedachten wisselden; en ook weten, dat de oplossing van het probleem, die, na samenspreking in ruimer kring, door hen mocht gevonden worden, allicht aanmerkelijken invloed kan uitoefenen op den afloop der zaak.

Indien dit echter zoo is, welke reden zou er dan voor pleiten, nu hen particulier en niet in kwaliteit te laten optreden?

Ze bezitten die kwaliteit nu eenmaal. Deze kwaliteit is een kwaliteit *ad hoc*. Immers het is een mandaat hun expresselijk verstrekt, om de vereeniging van de kerken in secessie en dolantie te bevorderen.

Ze zullen eerlang groepen zijn, verslag te doen van de wijze waarop zij zich van den hun opgedragen last gekweten hebben.

En wat houding zou het nu hebben, om in zulk een verslag wel te vermelden, dat er saamsprekingen met de heeren Van Velzen c. s. hebben plaats gehad; en ook dat in de conferentie met de heeren Van Velzen c. s. tot het houden van een conferentie in *broeder kring* besloten is; maar van die nadere conferentie zelve met geen woord te reppen?

Zou dit niet tot valsche, onware, gekunstelde verhoudingen leiden, die men mijden en niet zoeken zal?

Kennelijk loopt hier dan ook een misverstand onder.

Immers kwaliteit en kwaliteit is twee.

De Docenten der Theologische School te Kampen bezaten als zoodanig geen kwaliteit om met Deputaten uit de kerken in dolantie saam te spreken, maar ze ontvingen die kwaliteit, toen ze *genoodigd* werden. En ze kwamen derhalve op de conferentie in die plaats grepen, niet in hun kwaliteit van Docenten, maar in hun kwaliteit van *Genoodigden*.

Evenzoo zal het nu zijn.

Predikanten, Ouderlingen en Diakenen bezitten als zoodanig geen kwaliteit om over vereeniging van wat gedeeltelijk te handelen, maar nu ze *genoodigd* zijn, om op de te houden Conferentie te willen verschijnen, nu komen ze daar wel terdege in kwaliteit, t.w. in de kwaliteit van *Genoodigden*.

Ging nu deze zelfde redeneering ook op bij de *Noodigers*, dan zou men gelijk hebben; maar dit is *niet* zoo.

De Deputaten van het Synodaal Convent bezitten als zoodanig juist *wel* een kwaliteit om over de vereeniging der nog uiteengeworpen kerken te spreken; en waar zij op bedoelde Conferentie als de *Noodigers* optreden, daar vloeit hun kwaliteit van *Noodigers rechtstreeks uit hun kwaliteit van Deputaten voort*.

Tot het plegen van *handelingen* daarentegen zijn deze Deputaten even onbekwaam, als de *genoodigde* broederen. Elke macht om te *handelen* is hun uitdrukkelijk onthouden.

En terecht. Immers, hoe goed en dienstig het ook zijn moge, om zulk een vereeniging op allerlei wijze voor te breiden, *haar tot stand brengen* kan alleen de Meerdere vergadering der kerken.

Daar men echter bij ervaring weet, hoe lang zulk een zaak slapen kan, zoo ze niet voortdurend wordt voortgedreven, en te zekere mate van formulering gekomen is, oordeelden de Deputaten o. i. terecht, dat het hun plicht en roeping was, om voor de straks komende Synodale werkzaamheid den weg te bannen.

Altoos met dien verstande, dat de Meerdere vergaderingen beiderzijds uiteraard geheel vrij blijven, om geheel andere paden in te slaan.

Maar ook in dat eerste geval zelfs zou daarom de werkzaamheid der Deputaten nog volstrekt niet tevergeefs zijn geweest.

Nog dien Velzen »Aan

Hoogst. Doc. Wielt in den j. toonen kla het hart d leefde: *De de kerk C Ziehier*

Bij een om de vrs met het Sy braken, z schouwen nienze enl vruwoud de aloude